Марфалогія
і арфаграфія

Назоўнік

ПЕРСПЕКТИВНАЯ ШКОЛА
К ПЕРВЫМ ПРИХОДЯТ ЛУЧШИЕ

Правапіс канчаткаў назоўнікаў 1-га скланення

Склоны	Канчаткі назоўнікаў з асновай на зычны		
	цвёрды	зацвярдзелы	мяккі
Н.	-а	-а	-я
Р.	-ы	-ы	-і
Д.	-е	-ы	-і
В.	-у	-у	-ю
Т.	-ой (-ою)	-ой (-ою)	-ёй (-ёю)
М.	-е	-ы	-і

У давальным і месным склонах назоўнікі 1-га скланення маюць наступныя канчаткі:

***-е* – пры аснове назоўніка на цвёрды зычны і на [г], [х], якія чаргуюцца з [з’], [с’]:**

краін-е – у краін-е, наз-е – на наз-е, страс-е – на страс-е

***-і* – пры аснове на мяккі зычны:**

песн-і – у песн-і, сям’і – у сям’і

***-ы* – на зацвярдзелы зычны і на [к], які чаргуецца з [ц]:**

груш-ы – на груш-ы, рэчц-ы – на рэчц-ы (з націскам на аснове)

***-э* – пры аснове на [к], які чаргуецца з [ц]:**

руц-э – у руц-э (націск падае на канчатак)

ПЕРСПЕКТИВНАЯ ШКОЛА
К ПЕРВЫМ ПРИХОДЯТ ЛУЧШИЕ

Змяненне асабовых назоўнікаў 2-га скланення

Склоны	Канчаткі назоўнікаў з асновай на зычны			
	цвёрды	зацвярдзелы	мяккі	[г], [к], [х]
Н.	□	□	□	□
Р.	-а	-а	-я	-а
Д.	-у	-у	-ю	-у
В.	-а	-а	-я	-а
Т.	-ам, -ом	-ам, -ом	-ем, -ём	-ам, -ом
М.	-е	-у	-ю	-ю

ПЕРСПЕКТИВНАЯ ШКОЛА
К ПЕРВЫМ ПРИХОДЯТ ЛУЧШИЕ

Правапіс канчаткаў назоўнікаў 2-га скланення ў родным склоне

Канчатак -а (-я)
маюць большасць канкрэтных назоўнікаў:
сусед-а, тыдн-я

Канчатак -у (-ю)
маюць некаторыя назоўнікі мужчынскага роду:

– назоўнікі са зборным значэннем:
люд-у
бярэзняк-у
фальклор-у
бэз-у
га-ю

– назвы з'яў прыроды:
туман-у
сухаве-ю
даждж-у
холад-у
іне-ю

– рэчыўныя назоўнікі:
кісларод-у
лёд-у
метал-у
але: хлеб-а, аўс-а

– абстрактныя назоўнікі:
сорам-у
бол-ю
блакіт-у
ідэал-у
лес-у

– назвы дзеянняў:
падыход-у
крык-у
запіс-у
пад'ём-у

– прасторавыя і часавыя паняцці:
захад-у
кра-ю
стэп-у
час-у

ПЕРСПЕКТИВНАЯ ШКОЛА
К ПЕРВЫМ ПРИХОДЯТ ЛУЧШИЕ

Правапіс канчаткаў назоўнікаў 2-га скланення ў месным склоне

У месным склоне назоўнікі 2-га скланення маюць канчаткі:

Канчатак -е
пры аснове на цвёрды зычны і [г], [х], якія чаргуюцца з гукамі [з'], [с']:
на неб-е, на бераз-е, у горадз-е

Канчатак -ы
пры аснове на зацвярдзелы:
у шалаш-ы, на дождж-ы

Канчатак -і
пры аснове на мяккі зычны:
у студзен-і, на кан-і

Канчатак -у
назоўнікі з асновай на [к] і на [г], [х], якія не чаргуюцца з гукамі [з'], [с']:
у пяск-у, на сцяг-у

ПЕРСПЕКТИВНАЯ ШКОЛА
К ПЕРВЫМ ПРИХОДЯТ ЛУЧШИЕ

Правапіс канчаткаў назоўнікаў 2-га скланення ў месным склоне

У месным склоне асабовыя назоўнікі маюць канчаткі:

Канчатак -е

пры аснове на цвёрды зычны :

аб рыбалов-е, пры брац-е

але: пры дзед-у

Канчатак -у

пры аснове на зацвярдзелы і на [г], [к], [х] :

пры камандзір-у, геолаг-у, будаўнік-у, пастух-у

Канчатак -ю

пры аснове на мяккі зычны:

пры вучн-ю, аб геро-ю

ПЕРСПЕКТИВНАЯ ШКОЛА
К ПЕРВЫМ ПРИХОДЯТ ЛУЧШИЕ

Правапіс канчаткаў назоўнікаў 3-га скланення

У родным, давальным і месным склонах адзіночнага ліку назоўнікі 3-га скланення маюць аднолькавыя канчаткі:

-і – пасля асноў на мяккі і цвёрды зычны:

- *да прыстан-і, верф-і; к прыстан-і, верф-і; на прыстан-і, верф-і*

-ы – пасля асноў на зацвярдзелы зычны:

- *да печ-ы, к печ-ы, на печ-ы*

У творным склоне:

-у – пры аснове на зацвярдзелы зычны

- *печч-у, мышш-у*

-ю – пры аснове на мяккі, цвёрды і зацвярдзелы [р]:

- *дэталл-ю, любоў-ю, Сібір'-ю*

Зычны ў канцы асновы, калі стаіць пасля галоснага, падаўжаецца і на пісьме перадаецца дзвюма літарамі:

Нарачч-у, сенажаць-ю, столл-ю, меддз-ю

а пасля зычнага не падаўжаецца:

свежасц-ю, маладосц-ю

Пасля губных і *р* у творным склоне пішацца апостраф:

глыб'ю, шыр'ю, верф'ю

ПЕРСПЕКТИВНАЯ ШКОЛА
К ПЕРВЫМ ПРИХОДЯТ ЛУЧШИЕ

Правапіс канчаткаў назоўнікаў у множным ліку

Склоны	1-е скланенне		2-е скланенне		3-е скланенне		
Н.	*сцен-ы*	*земл-і*	*воч-ы*	*кавал-і*	*вобласц-і*	*печ-ы*	*верф-і*
Р.	*сцен*	*зямель* *земл-яў*	*вач-эй*	*кавал-ёў*	*абласц-ей*	*пяч-эй* *печ-аў*	*верф-яў* *верф-ей*
Д.	*сцен-ам*	*земл-ям*	*вач-ам*	*кавал-ям*	*абласц-ям*	*печ-ам*	*верф-ям*
В.	*сцен-ы*	*земл-і*	*воч-ы*	*кавал-ёў*	*вобласц-і*	*печ-ы*	*верф-і*
Т.	*сцен-амі*	*земл-ямі*	*вач-амі* *вач-ыма*	*кавал-ямі*	*абласц-ямі*	*печ-амі*	*верф-ямі*
М.	*(на) сцен-ах*	*земл-ях*	*(аб)вач-ах*	*(аб) кавал-ях*	*(у) аблас-ях*	*(у) печ-ах*	*(на) верф-ях*

У назоўным склоне множнага ліку назоўнікі маюць канчаткі -ы, -і:
брат-ы, песн-і
але з асновай на -амін – -е: ***мінчан-е***

Канчаткі вінавальнага склону неадушаўлёных назоўнікаў множнага ліку супадаюць з канчаткамі назоўнага склону:
паліваць кветк-і, будаваць завод-ы
адушаўлёных назоўнікаў – з канчаткамі роднага склону:
узнагародзіць будаўнік-оў, вітаць калгасніц

У творным склоне назоўнікі маюць канчатак -амі (-ямі)
сцен-амі, кавал-ямі
некаторыя могуць ужывацца з канчаткам -мі, перад якім пішацца ь:
конь-мі і кан-ямі, слязь-мі і сляз-амі, касць-мі і касц-ямі

Скланенне назоўнікаў, якія абазначаюць назвы маладых істот

Склоны	Адзіночны лік		Множны лік	
Н.	*ягн-я (-ё)*	*дзіц-я (-ё)*	*ягнят-ы*	*дзец-і*
Р.	*ягняц-і*	*дзіцяц-і*	*ягнят*	*дзяц-ей*
Д.	*ягняц-і*	*дзіцяц-і*	*ягнят-ам*	*дзец-ям*
В.	*ягн-я (-ё)*	*дзіц-я (-ё)*	*ягнят*	*дзяц-ей*
Т.	*ягн-ём*	*дзіц-ём*	*ягнят-амі*	*дзець-мі*
М.	*(на) ягняц-і*	*(пры) дзіцяц-і*	*(на) ягнят-ах*	*(пры) дзец-ях*

У родным, давальным і месным склонах адзіночнага ліку назоўнікі – назвы маладых істот маюць суфікс -яц- і канчатак і:

парасяц-і, зубраняц-і

у астатніх склонах гэтага суфікса няма.

Ва ўсіх склонах множнага ліку вышэйназваныя назоўнікі маюць суфікс -ят- (апроч назоўніка дзеці).

ПЕРСПЕКТИВНАЯ ШКОЛА
К ПЕРВЫМ ПРИХОДЯТ ЛУЧШИЕ

Скланенне назоўнікаў агульнага роду

Склоны	Націск на канчатку	Націск на аснове			
	мужчынскі і жаночы род	мужчынскі род		жаночы род	
Н.	*сірат-а*	*задавак-а*	*ціхон-я*	*задавак-а*	*ціхон-я*
Р.	*сірат-ы*	*задавак-і*	*ціхон-і*	*задавак-і*	*ціхон-і*
Д.	*сірац-е*	*задавак-у*	*ціхон-ю*	*задавац-ы*	*ціхон-і*
В.	*сірат-у*	*задавак-у*	*ціхон-ю*	*задавак-у*	*ціхон-ю*
Т.	*сірат-ой (-ою)*	*задавак-ам*	*ціхон-ем*	*задавак-ай*	*ціхон-яй*
М.	*(аб) сірац-е*	*задавак-у*	*ціхон-ю*	*задавац-ы*	*ціхон-і*

ПЕРСПЕКТИВНАЯ ШКОЛА
К ПЕРВЫМ ПРИХОДЯТ ЛУЧШИЕ

Правапіс суфіксаў назоўнікаў

Суфікс -ак- пішацца:
калі пры змене назоўніка галосны ў суфіксе выпадае:
беражочак – беражочка, дзянёчак – дзянёчка

Суфікс -ык- пішацца:
калі пры змене назоўніка галосны ў суфіксе не выпадае:
ножык – ножыка, дождж**ык** – дождж**ыку**

Суфікс -ачк- пішацца:
пасля цвёрдых і зацвярдзелых зычных:
рэчачка, ножачка

Суфікс -ечк- пішацца:
пасля мяккіх зычных:
стрэмечка, Манечка

Мяккі знак пішацца:

– пасля мяккага н’ перад суфіксамі -чык- і -к-:
корань – карэньчык, дзень – дзянькі, вішня – вішанька

– пасля л перад суфіксамі -чык- і -шчык:
вугаль – вугольчык, вузел – вузельчык, палец – пальчык, вугаль – вугальшчык

– у суфіксах -аньк-, -еньк:
крынічанька, зязюленька

ПЕРСПЕКТИВНАЯ ШКОЛА
К ПЕРВЫМ ПРИХОДЯТ ЛУЧШИЕ

Правапіс складаных назоўнікаў

РАЗАМ ПІШУЦЦА

- назоўнікі, у якіх асновы звязаны пры дапамозе злучальных галосных:
- *Навапалацк, краявід, Верхнядзвінск, краязнаўства*

РАЗАМ ПІШУЦЦА

- назоўнікі, першай часткай якіх з'яўляюцца словы аўта-,электра-, вела-,
- авія-, фота-, кіна- і інш.
- *аўтабаза, велагонкі, авіяпошта, фотавітрына, кінатэатр*

РАЗАМ ПІШУЦЦА

- назоўнікі, у склад якіх уваходзяць словы скора, лёгка, дарма, многа, мала і інш.:
- *скараход, цяжкаатлет, дармаед, мнагазначнасць*

ПЕРСПЕКТИВНАЯ ШКОЛА
К ПЕРВЫМ ПРИХОДЯТ ЛУЧШИЕ

Правапіс складаных назоўнікаў

ПІШУЦЦА ПРАЗ ЗЛУЧОК

- **складаныя прозвішчы:**
- *Дунін-Марцынкевіч, Лада-Забалоцкі*

ПІШУЦЦА ПРАЗ ЗЛУЧОК

- **складаныя геаграфічныя назвы:**
- *Камянец-Падольскі, Буда-Кашалёва*

ПІШУЦЦА ПРАЗ ЗЛУЧОК

- **некаторыя назоўнікі, утвораныя з двух слоў без злучальнай галоснай:**
- *генерал-лейтэнант, школа-інтэрнат, плашч-палатка*

ПЕРСПЕКТИВНАЯ ШКОЛА
К ПЕРВЫМ ПРИХОДЯТ ЛУЧШИЕ

Правапіс **НЕ (НЯ), НІ** з назоўнікамі

Не (ня) пішацца разам:

– калі без ***не (ня)*** назоўнік не ўжываецца:

недахоп, непагадзь, нянавісць, няўмека

– калі вытворны назоўнік з ***не (ня)*** можна замяніць словам без ***не***:

непрыяцель (вораг), няпраўда (хлусня)

Часціца не пішацца асобна,

калі ў сказе выражаецца супрацьпастаўленне або адмаўленне чаго-небудзь:

Не доктар, а дрэвы лечыць. (Загадка)

Адзін у полі не воін. (Прыказка)

Не агонь, а пячэцца. (Загадка)

Часціца ні з назоўнікамі пішацца асобна:

Ні стуку, ні груку – госць на дварэ. (Загадка)

Нідзе ні шуму, ні трывогі.

ПЕРСПЕКТИВНАЯ ШКОЛА
К ПЕРВЫМ ПРИХОДЯТ ЛУЧШИЕ